

Presentació de la medalla de l'Alta Distinció de la Generalitat Valenciana. Sis-cents anys d'una estructura d'estat

VICENT JOSEP FORTEA MARZÀ*

El propòsit d'aquest escrit era fer una descripció i presentació de les principals medalles que atorguen els diferents governs, avui autonòmics, dels antics estats de la Corona Catalano-Aragonesa. Però la urgència del temps en què es va pensar i la dificultat trobada en segons quines administracions a l'hora de facilitar informació ha fet impossible aquest propòsit. Però s'ha donat l'avinentsa que, durant aquest any 2018, s'han celebrat els 600 anys de la confirmació legal, el 1418, d'una institució cabdal en l'estructura estatal del Regne de València, que no és altra que la Generalitat Valenciana. Una manera, doncs, de no deixar passar aquesta important efemèride és presentar i descriure la medalla, de gran valor estètic i artístic, anomenada "Alta Distinció de la Generalitat Valenciana", aprofitant que la mateixa Generalitat ens ha facilitat les seues característiques.

No obstant això, la creació de la Generalitat no és producte de l'atorgament d'un decret en una data determinada. Ja des de mitjan segle XIV, les Corts Valencianes anomenaven comissionats del General del Regne (o Corts del Regne, que és una denominació equivalent) per tal de recollir i administrar donatius que demandava el rei. Poc després, es crearan els impostos indirectes que, per no tindre exempció de cap classe ni per a ningú, s'anomenaran "generalitats" i que gestionaran els mateixos comissionats o diputats. Pels mateixos anys, al Principat de Catalunya ocorria una cosa semblant amb la necessitat d'anomenar uns diputats (futura Generalitat) que gestionaren els impostos, ja que els motius i necessitats del rei Pere el Cerimoniós en exigir un esforç econòmic per la guerra amb Castella eren els mateixos.

* Investigador i vocal de la SCEN.

Fig. 1. Escut reial (Pere el Cerimoniós). Segle XIV. Anònim. Pedra blava, 112x66x28 cm. Museu de Belles Arts de València. Procedent de l'enderroc de les muralles i porta de la "Sharea" de la ciutat de València.
Exposició: "La Memòria del Regne".

Les tres dates més importants en l'evolució d'aquesta institució política dita Generalitat són: la primera, quan el 1362, a les Corts de Montsó, el rei Pere III demana ajut per la guerra que l'enfrontava amb Castella i s'aproven els impostos indirectes anomenats "generalitats"; aleshores, ja es nomenen uns diputats per recollir aquestos impostos. La segona data és el 1403, durant les corts 1401-1407, quan es crea l'estructura de la Diputació del General, formada per sis diputats, dos per cadascun dels tres braços (reial, militar i eclesiàstic). I, finalment, la tercera data, 1418, que és la que s'agafa com a l'inici de l'institució política, durant les Corts del 1417-1418, convocades per Alfons el Magnànim, quan la Diputació del General, o més popularment anomenada Generalitat, es consolida com a òrgan permanent amb un mandat de tres anys i comença a actuar de manera independent de les Corts.

Tot açò ve detallat al capítol sisè de les ordinacions fetes en dites Corts del 1417-18. A part dels sis membres representants dels tres braços, que són els titulars de la representació política, la Generalitat la composaven també un escrivà, un agutzil, sis jutges comptadors (inspecció), tres administradors (juristes tributaris) i tres clavaris (tresorers). Aquest òrgan no actua sempre com un simple recaptador d'impostos, sinó que assumeix funcions de la més alta representació política dels valencians. És un exponent del règim pactista característic de la Corona Catalano-Aragonesa, com passava als Països Baixos, i a diferència de Castella i de França, on era el rei qui gestionava els impostos.

Fig. 2. Cartell del Congrés Internacional d'Història: "La Veu del Regne".
600 anys de la Generalitat Valenciana.

No cal dir que les autoritats valencianes i les institucions culturals i universitats han celebrat aquesta efemèride del 2018 amb diversos actes, entre altres el Congrés Internacional d'Història "La Veu del Regne", dirigit pel catedràtic Antoni Furió, i unes exposicions al Palau de la Generalitat anomenades *La Memòria del Regne*, entre les quals destaca, per la seua excepcionalitat i interès, una mostra de monedes de les seques valencianes. En esta exposició ha intervingut com a comissari, juntament amb Pere Pau Ripollés i Manuel Gozalbes, el membre de la nostra junta directiva de la SCEN, Antoni Sendra.

Fig. 3. Cartell anunciador de les exposicions al Palau de la Generalitat Valenciana:
La Memòria del Regne. 600 Anys de la Generalitat Valenciana.

No podem deixar de recordar segons quins fets per ser conscients d'on venim, i no acabar creient-nos que som un poble a qui se li ha concedit graciosament una "autonomia política", quan en realitat hem exercit la nostra sobirania durant quasi cinc segles fins que fou estroncada per les armes. Doncs és per aquest motiu que aprofite l'avinentesa per unir ambdues coses, història i medallística, per presentar i descriure la medalla anomenada *Alta Distinció de la Generalitat Valenciana*.

DESCRIPCIÓ DE LA MEDALLA

Anvers

La medalla està plena de simbologia medieval valenciana. Per exemple, la forma octogonal, que és la figura geomètrica emblemàtica de l'art gòtic valencià. Un drac alat a l'anvers, una altra vegada una icona valenciana. Dracs alats els trobem com a tòtems tant en processons del Corpus, com a la imatge de Sant Jordi com a monstre i objecte de respecte. També en l'heràldica de les nostres institucions públiques. Des que el rei Pere el Cerimoniós el converteix en cimera del casc, va indissolublement i definitiva unit a la simbologia del regne valencià. De qualsevol manera, el drac alat es manifesta com la figura heràldica més estimada pels valencians, encara que ja des del començament del segle XVII el poble valencià vulgarment li dona el nom del Rat Penat. A l'anvers trobem, a sobre del drac alat, la llegenda escrita en valencià medieval i manllevada del *Tirant lo Blanc* "AB ANIMO SFORÇAT", unint així el nostre tòtem amb l'obra èpica del Tirant. Premiant aquells que s'han esforçat en la defensa dels interessos valencians.

Revers

Tres tipus d'elements decoratius encerclen l'escut valencià i la llegenda de la part central del revers de la medalla. El primer està format per elements gòtics tardans que s'entrellacen i que recorden el frontó decoratiu de la Porta de Serrens de València. El segon element està format per motius hexagonals, que és un tema propi de l'ornamentació geomètrica islàmica, encara que es poden relacionar també amb el nostre àmbit cultural amb les rajoletes gòtiques de Paterna i Manises anomenats "alfardons". El tercer, llaç recte o cordó, és un motiu típicament islàmic sobretot en l'ornamentació de les guixeries. Tots aquests motius encerclen l'escut de la Generalitat. Aquest escut va envoltat per la llegenda "E BESAM LA TERRA", frase que diu Jaume I a la seua *Crònica* en el seu primer acte com a rei dels valencians, en vore el seu penó amb les quatre barres, alçat a les torres de València en senyal de rendició.

Anvers

Revers

Característiques

La medalla té forma octogonal regular de 45 mm d'apotema. El pes aproximat és de 700 g. El gruix màxim del relleu de l'anvers és de 9,8 mm, mentre que el del revers fa 2,2 mm.

Les primeres medalles foren realitzades en plata de 900 mil·lèsimes, 100 mil·lèsimes de coure, i totalment banyades en or de 24 quirats. Actualment, són fetes totes en bronze.

S'han encunyat a la Fàbrica Nacional de Moneda y Timbre, amb encunyats fets al seu departament de gravat.

L'autor de la idea general i del disseny definitiu de la medalla és l'artista Jordi Ballester Bonilla (València, 1941), que va estar encarregat de supervisar i tenir cura del procés de fabricació.

L'artista que va realitzar el model matriu en tres dimensions i a escala major que el definitiu és l'escultor Tónico Ballester Vilaseca (València, 1910-2001).

Se crea la medalla per Decret 28/1986, de 19 de març, sent president de la Generalitat Valenciana el Molt Honorable Joan Lerma Blasco.

Aquesta medalla ha passat per moltes vicissituds. Fou creada pel govern socialista de Lerma el 1986, però quan el Partit Popular, amb Zaplana de president, governava la Generalitat, l'any 2003 es va canviar aquesta medalla per una altra més simple de plata amb sols l'escut de la Generalitat. En època del president Camps, el 2008, es va fer un decret pel qual a tots aquells que tenien atorgada l'Alta Distinció de la Generalitat se'ls concedia l'Orde de Jaume I el Conqueridor. Des de maig de 2015, que governa la Generalitat la coalició PSOE-Compromís, s'ha tornat a la medalla original anteriorment descrita però fabricada únicament en bronze.

La medalla té una corresponent insígnia de solapa feta en plata que es mostra a continuació:

Agraïments

A Jesús Huguet, secretari executiu del Consell Valencià de Cultura, per facilitar-me el llibret explicatiu de la medalla.

A Adolf Sanmartin, de la Generalitat Valenciana, per la informació tècnica i, sobretot, per la seua amabilitat i paciència.

A Josep Palomero, de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, per acompanyar-me pel laberint del Minotaure.

NOTES

1. He de dir que, en la descripció de la medalla de l'Alta Distinció de la Generalitat Valenciana, m'he basat exclusivament en el treball que va fer Jesús Huguet quan era cap de servei de Publicacions de la Conselleria de Cultura Educació i Ciència, on descriu la simbologia i proposa, ell mateix, les frases per a la nova medalla que s'havia de crear, així com la informació sobre els artistes que la crearen.

2. A Adolf Sanmartin li dec tota la informació sobre l'organització i decrets relacionats amb les medalles de la Generalitat Valenciana, així com les fotografies que me va deixar fer i me va proporcionar.

3. Sobre el tema de l'origen de la Generalitat, m'he basat en l'article de Mª Rosa Muñoz Pomer, "Les Corts i la Diputació de la Generalitat", pàg. 169, publicat al catàleg *Les Corts Forals Valencianes, Poder i Representació*, de l'exposició feta a València el 1994.